כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת במדבר ■ יום ירושלים ■ כ"ח אייר ה'תשע"ז ■ 24.05.2017 ■ גליון מס' 428

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

איש על דגלו
בספרו "חמש דרשות" כותב הגרי"ד סולוביצ'יק: "אם תשאלוני, איך אני כיהודי תלמודי מביט על דגל מדינת ישראל...
המשך בעמ' 2

שויית קיץ
שלוש פעמים בשנה מתעורר הוויכוח האם לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות או לשבת. זה נוגע לחג השבועות...
המשך בעמ' 2

על שיחת חולין בבית הכנסת
בשנת תק"ה נחנך בעיר פראג בית כנסת מפואר. בית כנסת זה היה ישן נושן, אלא שהקהילה החליטה להחליף את קורות העץ...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת

איש על מחנהו
מסופר על כפרי אחד מסביבות פרמישלאן, שהיה חוכר את המחלבה מאדון הכפר...

פדיון הנפש עושה רושם בשמים
מעשה בצדיק רבנו יוסף עדס זצוק"ל, שנתבקש לערוך פדיון נפש לבחור שנפגע אנושות...

"ויתן משה את כסף הפדוים"
מעשה באדם שאימו חלתה במחלה הארורה, ולאחר טיפולים ממושכים החליטו צוות הרופאים...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ החסיד והשכינה
■ האדמו"ר מטאלנא: "תביאו ילדים נמוכי קומה"
■ צבא אחד בארץ
■ ויצאה מכשלה תחת ידו
המשך בעמ' 7

נקודת היהדות

/ הרבי מליובאוויטש זצ"ל

'נקודת היהדות' שווה אצל הגדול שבגדולים ואצל הקטן שבקטנים. כוחו של המניין בכך, שהוא חושף ומגלה את 'נקודת היהדות' שיש בכל אדם מישראל: מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה (פירוש רש"י במדבר א, א). לאורך כל ההיסטוריה היהודית, מסרו רבבות יהודים את נפשם ואת נפש ילדיהם על קידוש-השם. עלו על המוקד, עונו והומתו - ובלבד שלא להמיר את דתם ולא להתכחש לאלוקיהם. גם יהודים פשוטים ועמי-הארץ מסרו את נפשם בהכרה מלאה ובלי שום פקפוקים. גבורה זו מעוררת פליאה: הרי התורה קובעת כי "אין לך דבר שעומד בפני התשובה"[1] גם אם היו מסכימים, חס ושלום, לעבוד עבודה זרה למראית-עין, הייתה בידם תמיד היכולת לחזור בתשובה, וכאשר התשובה היא שלימה (תשובה מאהבה) - "נעקר עוונו מתחילתו"[2] מדוע אפוא לא עלתה מחשבה כזאת על דעתם, אלא הם בחרו בפשטות למסור את נפשם ובלבד שלא להיפרד לרגע מהקב"ה?

כאן אנו רואים את הקשר המיוחד שקיים בין נשמת היהודי לבין הקב"ה. בלב כל יהודי שוכנת 'נקודת היהדות', שאינה מאפשרת לו להינתק מהקב"ה ולו להרף-עין. 'נקודת היהדות' היא למעלה מהזמן, ולגביה אין כל הבדל בין זמן קצר לארוך. מבחינתה, התנתקות מה', אף לרגע קט, אינה באה בחשבון, כאילו הייתה התנתקות לנצח. לכן היא אינה 'מרשה' ליהודי להיפרד מה' אף לרגע, אפילו במחיר חייו.

ביטוי לכך אפשר למצוא בפרשתנו, בציווי של הקב"ה לספור את עם-ישראל. מסביר רש"י[3]: "מתוך חיבתן לפניו, מונה אותם כל שעה". אי-אפשר לומר שהכוונה היא כפשוטו, שהקב"ה מונה את עם-ישראל כל שעה ממש, שכן מאז יציאת מצרים ועד עתה נערכו רק תשעה מפקדים של העם (המניין העשירי יהיה בבוא הגאולה).[4] אלא יש כאן ביטוי לקשר שקיים "כל שעה" בין ישראל לקב"ה. ענייננו של מניין הוא, שהכול נמנים בצורה שווה - הגדול שבגדולים אינו שווה יותר מאחד והקטן שבקטנים אינו שווה פחות מאחד. מכאן, שהמניין אינו מתייחס למעלות ולתכונות המוגדרות של כל אדם (שבהם יש שינויים גדולים בין איש לרעהו), אלא למהות פנימית עמוקה שהיא שווה בכולם. מהות משותפת זו היא 'נקודת היהדות', שהיא שווה אצל הגדול שבגדולים ואצל הקטן שבקטנים. כוחו של המניין בכך, שהוא חושף ומגלה את 'נקודת היהדות' שיש בכל אדם מישראל.

זהו הפירוש הפנימי בדברי רש"י: "מונה אותם כל שעה". המניין של בני-ישראל, שהוא ביטוי לחיבתו של הקב"ה, משפיע עליהם כל שעה וכל רגע, עד שאין הם יכולים להיפרד ממנו אפילו לשעה קלה, ואפילו כשהם יודעים שיוכלו לתקן זאת על-ידי התשובה. המניין הזה שמנה הקב"ה את עם-ישראל לא היה רק לאותו זמן, אלא יש בזה כוח נצחי. בכך נותן הקב"ה לכל יהודי, במשך כל הדורות, כוח להתגבר על כל פיתויי יצר הרע. כשיהודי מעורר את 'נקודת היהדות' שבו, הוא מרגיש שכל חטא ועוון עלול לנתקו מהקב"ה, וכך ייקל עליו לעמוד מול היצר ולהישאר דבוק בקדושתו של הקב"ה ולא לחטוא אפילו לשעה קלה.

(מתוך הספר "שלחן שבת", מעובד על-פי לקוטי שיחות כרך ח, עמ' 1)

1) רמב"ם הלכות תשובה סוף פרק ג. איגרת התשובה תחילת פרק ד. וירושלמי פאה פרק א סוף הלכה א: "מפני בעלי תשובה".
2) רש"י יומא פו,א.
3) במדבר א,א. וראה גם תנחומא פרשתנו ד. במדבר רבה פרשה א,ד.
4) תנחומא תישא ט. במדבר רבה פרשה ב,יא. פסיקתא דרב כהנא פרשה ב.

איש על דגלו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בספרו "חמש דרשות" [עמ' 89] כותב הגרי"ד סולוביצ'יק: "אם תשאלוני, איך אני כיהודי תלמודי מביט על דגל מדינת ישראל ואם יש לו בכלל ערך הלכתי? אענה לכם פשוט: אינני גורס בכלל מקסם של דגל וסמלים טקסיים כמותו. היהדות שוללת פולחן עצמים גשמיים ברם אל נא נתעלם מדין בשולחן ערוך כי 'הרוג שנהרג בידי עכו"ם, קוברים אותן בבגדיו, כדי שיראה את דמו ויקום, שנאמר: וניקיתי דמם לא ניקיתי' במילים אחרות, בגדי יהודי מקבלים קדושה מסוימת כשהם מוכתמים בדם קדוש. והדברים קל וחומר בן בנו של ק"ו לדגל כחול לבן, שטבל בדמם של אלפי צעירים יהודים שנפלו במלחמת השחרור בהגנתם על הארץ והישוב (דתיים ולא דתיים, כי האויב י"ש לא היה מבדיל), יש בו ניצוץ של קדושה, הנובע ממסירות-נפש והקרבה עצמית." אמת, דבריו של הגרי"ד סולוביצ'יק נאמרו בהקשר לשלילת התפיסה של "תנועות דתיות אחרות" המתחבטות במעמדה הדתי של מדינת ישראל, ומעלות ספקות אם מותר או אסור להניף את הדגל הכחול-לבן, אבל גם לפי הגדרתו אין לדגל ערך לכתחילה מפני עצמו, אדרבא לדעתו "היהדות שוללת פולחן עצמים גשמיים", והוא מוצא לדגל "הכשר הלכתי" לא מצד עצמו אלא מפני שהגיע לדרגת בגדם של הרוגי גויים.

אולם לאחר עיון במקורות, בתורה ובחז"ל, לכאורה אין אנו זקוקים להכשר זה, אנו רואים שהתורה לא רק שלא שללה את הדגל אלא קבעה אותו לכתחילה במחנה ישראל והוא שימש כאחד המרכיבים לצביונו של המחנה היהודי. בלכת ישראל במדבר נצטוו מפי הגבורה "איש על-דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל". התורה לא הסתפקה בנס ערטילאי ללא סמל או צורה אלא הוסיפה לכל שבט ושבט צבע מיוחד וסמל מיוחד : "כל דגל יהיה לו אות, מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, כל אחד כגוון אבנו הקבועה בחושן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו" [רש"י] והוסיף עליו הנצי"ב בפירושו "העמק דבר": שלא רק לכלל השבט היה דגל מיוחד אלא "לכל בית אב היה דגל בפני עצמו קטן, באותה צורה של הדגל הגדול מכל שבט. אך היה כל בית אב רשום עליו: א' ב' ג', והיינו דכתיב: 'באותות לבית אבותם' - כל בית אב אות שלו". וכך מובא במדרש (תנחומא במדבר י): "איש על דגלו - שכל אחד יכיר את דגלו, כדי שיהיו ניכרין בני ראובן לעצמן ובני שמעון לעצמן". לדגל היה תפקיד להחדיר את הגאווה השבטית בכל אחד ואחד משבטי ישראל. כבר משחר ההיסטוריה הישראלית עוד בהיותם במדבר מכירה התורה בערך הלאומי שיש לדגל.

תפקיד הדגל במחנה ישראל לא היה רק כלפי פנים: "כדי שיהיו ניכרין בני ראובן לעצמן ובני שמעון לעצמן" אלא לפי המדרש (תנחומא) הדגל היה כעין תעודת זהות של העם כולו: "אמר הקב"ה יש לעכו"ם דגלים ואין חביב עלי אלא דגלו של יעקב, שנאמר: 'איש על דגלו'.". הדגל משמש גם אחד מסממני הזהות הלאומית השומרת את העם מפני התבוללות. וכך אמרו במדרש (במדבר רבה פ"ב): "זה שאמר הכתוב: 'מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה' - קדושים וגדלים היו ישראל בדגליהם, וכל אומות העולם היו מסתכלין בהם ותמהים ואומרים: מי זאת הנשקפה כמו שחר? אמרו להם אומות העולם: הדבקי לנו ובואי לך אצלנו ואנו עושים אתכם שלטונים ודוכסין והגמונים. וישראל אומרים להם: שמא אתם יכולים ליתן לנו כגדולה שנתן לנו אלוקינו במדבר: בדגל מחנה יהודה, בדגל מחנה ראובן, דגל מחנה אפרים, דגל מחנה דן, יכולים אתם לעשות כך לנו. ועוד כשאנו חוטאים והוא מוחל לנו - ומסיים שם המדרש - מכאן למדנו שהיו הדגלים גדולה וכבוד".

צדק הרב סולוביצ'יק שדגלים וגינוני מלכות כשלעצמם אינם ערך, אך יחד עם זאת אין הם צריכים להכשר מפני קדושתם של בגדי הרוגי עכו"ם אלא הדגלים בישראל כשרים מצד עצמם, והתורה הכשירה אותם מפני היותם תורמים לכבוד ולגדולה לאומה וכך מובא במדרש (במדבר רבה פ' ב'): "אף בלעם הביט בהם ויצאה עינו כנגדן, שלא היה יכול ליגע בהם, שנאמר: 'וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל' - אלו הם הדגלים. התחיל אומר מי יכול ליגע בבני אדם אלו?! - ומסיים המדרש - מכאן למדנו שהיו הדגלים גדולה וגדר לישראל".

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלת רבים: שלוש פעמים בשנה מתעורר הוויכוח האם לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות או לשבת. זה נוגע הן לפרשת יתרו הן לפרשת אתחנן והן לחג השבועות. ובכל פעם נזרקים לחלל האוויר פסקי הלכה של רבנים, סברות שונות והבלבול חוגג. ילמדנו רבינו ויעשה לנו סדר בסוגיא זו.

תשובה: רבים וטובים נהגו לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, ויש עדויות שכך נהגו מקדמת דנא בתפוצות ישראל, הן בבבל[א], והן בהרבה קהילות באירופה, בווילנא, בקובנא, בנוברדוק, ובשאר מקומות בליטא[ב], וכן בלונדון ובאמשטרדם[ג].

הטעם למנהג זה הוא[ד] כדי לכבד את 'עשרת הדיברות' שאותם זכו ישראל לשמוע מפי הגבורה, והם ראשית הדת ועיקרו[ה], וכל התורה כלולה בהם, וזכר למעמד מתן תורה שהיה בעמידה וכמו שכתוב 'ויתיצבו בתחתית ההר', וכן הוא אומר 'וינועו ויעמדו מרחוק'[ו].

אמנם רבים עוררו על מנהג זה שלכאורה אין הוא עולה בקנה אחד עם דברי הגמרא במסכת ברכות[ז] שאין לקבוע את 'עשרת הדיברות' בקריאת שמע משום 'תרעומת המינים' שדבר זה נותן פתח למינים להטעות את עמי הארצות ולשכנע אותם שמכך שאנו מחשיבים יותר את עשרת הדברות הרי שרק הם נאמרו מפי הגבורה ושאר מצוות וחלקי התורה משה רבינו אמר על דעת עצמו, ולכן גם לענייננו אין לעמוד בעת קריאת עשרת הדיברות שלא לתת פתח למינים.

ואכן הרמב"ם כותב בתשובה[ט] שנמצאה בגניזה הקהירית במענה לאנשי קהילה שהתווכחו ביניהם האם ראוי לעמוד או לשבת בעת קריאה זו, שיש לשבת בעת קריאה זו וזאת כדי שלא להחשיב שום חלק בתורה על פני חלק אחר, וכל הפסוקים כולם נאמרו מפי הגבורה, ומה שטענו שבארץ בבל נהגו לעמוד אין מכך ראיה, שאם נמצא אנשים בריאים ואנשים חולים, לא נגרום לבריאים להיות חולים כדי להשוותם אל החולים, אלא אדרבה יש להשתדל לרפאות את החולים, ובנידון דידן, אנשי בבל חולים במנהג זה ויש לרפואתם ולהוכיחם שיש להם לשבת בשעת קריאת עשרת הדיברות.

אך רבים וטובים יישבו מנהג זה לעמוד בעת קריאה זו ונקטו שאין לחוש בכגון זה ל'תרעומת המינים', וראה טעמיהם בהערה[י].

אמנם יש להדגיש שרוב האחרונים שעסקו בנידון זה לא היה לנגד עיניהם דברי הרמב"ם בתשובה הנ"ל, ואכן משום כך פסק הרב עובדיה יוסף זצ"ל[יא] שיש לשבת בזמן קריאה זו שאילו היו רואים האחרונים את דברי הרמב"ם היו פוסקים כמותו.

וכן דעת הרב אלישיב זצ"ל שיש לשבת בעת קריאה זו[יב], ופסק הלכה זה ניתן מאת הרב אלישיב לתלמידו הרב בן ציון קוק שליט"א שעות ספורות לפני שאושפז בבית החולים בחודש שבט תשע"ב, אשפוז שממנו כבר לא שב בין החיים... וכך יצא שפסק הלכה זה הוא מפסקי ההלכה האחרונים אם לא האחרון, בכל 102 שנותיו של הרב אלישיב זצ"ל[יג].

אך דעת הרב שלמה זלמן אוירבעך זצ"ל[יד] והרב אליעזר יהודה וולדנברג זצ"ל[טו] ועוד רבים וטובים שיש לעמוד בעת קריאה זו, וכמדומה שזה המנהג הנפוץ יותר לפחות בקרב בני אשכנז.

גם לדעת הרב משה פיינשטיין זצ"ל[טז] ניתן לעמוד בעת קריאה זו, מאחר ואנו רגילים לעמוד גם בעת קריאות אחרות, וכגון קריאת שירת הים בפרשת בשלח ובשביעי של פסח, ובכך מוכח שאין אנו מייקרים יותר את עשרת הדברות מכל התורה כולה.

יש מהפוסקים שנתנו עצות היאך ניתן לעמוד מבלי לחשוש לכך שאנו נותנים פתח לכופרים והרי הם (העצות) להלן:

א) ניתן לעמוד בשבת זו מתחילת קריאת התורה, ובכך לא יהיה ניכר שהוא מייחד ומייקר רק את עשרת הדברות[יז].

ב) ניתן להעלות לעליה של 'עשרת הדברות' את רב בית הכנסת[יח], וממילא הקהל יעמדו גם לכבודו ולא יינתן פתח לכופרים, ועיין בהערה[יט].

ולסיכום: יש מהפוסקים הנוקטים שיש לשבת ויש מהפוסקים הנוקטים שיש לעמוד, והן מפוסקי ספרד והן מפוסקי אשכנז יש הנוקטים כך ויש הנוקטים כך[כ], ויש מהפוסקים שנתנו עצות איך לעמוד מבלי להיכנס לחשש הנ"ל.

אולם זאת יש לדעת שראוי שבכל בית כנסת ינהיגו לעצמם מנהג אחיד ולא יהיו חלקם עומדים וחלקם יושבים[כא], ומי שמנהגו לעמוד ומגיע לבית כנסת שבו נוהגים לשבת - ישב (או לחילופין יעמוד מתחילת הפרשה[כב]) ומי שמנהגו לשבת ומגיע לבית הכנסת שבו נוהגים לעמוד, יעמוד מתחילת הפרשה[כג]. ועיין עוד בהערה[כד].

א - כמבואר בדברי השואלים בשו"ת הרמב"ם סימן רס"ג (הוצאת בלאו, ובהוצאת פריימן סימן מ"ו)

ב - כך מעיד הרב צבי הירש גראדזענסקי זצ"ל (ש"ב של הגרח"ע) במאמר שראה אור בכתב העת 'ישורון' ב' תשנ"ז רא - רו. ויש לציין שבאשר למה שמעיד על מנהג קובנא, בשו"ת יחוה דעת חלק ו' סימן ח' מביא מספר תולדת העיר קובנא (עמ' רכ"ט) שהגאון רבי ליבלי שפירא שהיה אב"ד קובנא ביטל מנהג זה והורה לשבת.

ג - ספר כתר שם טוב עמוד שט"ו אות פ"א, מובא בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ז סימן כ"ו.

ד - כן מבואר בשו"ת דבר שמואל (אבוהב) סימן רע"ו, ובחיד"א בספר טוב עין סימן י"א.

ה - פירוש המשניות לרמב"ם למסכת תמיד בתחילת פרק חמישי.

ו - שמות י"ט י"ז.

ז - שם כ' ט"ו.

ח - דף י"ב ע"א.

ט - שו"ת הרמב"ם שם.

י - בשו"ת דבר שמואל (אבוהב) שם מיישב שמאחר שהכוונה מפורסמת וגלויה לכל שברצוננו לכבד את מעמד מתן תורה שהיה הקבלת פני שכינה, ואין כוונתו לייחד את עשרת הדברות משאר פסוקי התורה, אין בזה פתח למינים לטעות, ועוד יש לצרף שיטת המהרש"ל (שו"ת מהרש"ל סימן ס"ד) שכל האיסור הוא לקבוע את עשרת הדברות בקריאת שמע אבל מחוץ לקריאת שמע לית לן בה, וכן הוא מעיד שהוא היה נוהג לומר בכל יום עשרת הדברות כחלק מהתפילה קודם אמירת 'ברוך שאמר' (ומשמע שכל בית הכנסת היה נוהג כן), והגאון החיד"א בספר טוב עין שם, מיישב שאילו היינו קוראים רק את עשרת הדברות אז אהנ"ג היה צריך לחוש לתרעומת המינים אך מאחר ואנו קוראים את כל התורה ואף בחג השבועות אנו לא קוראים רק את עשרת הדברות אלא אף פסוקים נוספים ואנו רק נעמדים לכבוד עשרת הדברות כל כי האי גוונא אין לחוש משום תרעומת המינים, ובשו"ת ישכיל עבדי חלק ז' או"ח סימן א' יישב עפ"י דברי הבכור שור למסכת ברכות דף י"ב שהרמב"ם הרי"ף והרא"ש השמיטו מחיבוריהם סוגיא זו של תרעומת המינים וע"כ משום שבגמ' בפסחים נ"ו לגבי אמירת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם מוכח שאין בזמננו מינים, ולכן אין לחוש בנד"ד לתרעומת המינים (וע"ע בלבוש סימן תצ"ד שאין לחוש לצדוקים בזמננו) אמנם יש ביד היד הנטויה לדחות ולפקפק על כל אחד מההיתרים הנ"ל, שהנה דברי המהרש"ל והבכור שור אינם עולים עם דעת מרן הב"י והרמ"א שפסקו להדיא באו"ח סימן א' שאין לומר עשרת הדברות בציבור אלא רק ביחיד, ומוכח שנקטו שסוגיא זו של תרעומת המינים הרי היא להלכה גם בזמננו דלא כבכור שור (ועיין במאמר של הרב צבי הירש גראדזענסקי זצ"ל הנ"ל שמחלק בין תרעומת המינים של פסחים נ"ו לתרעומת המינים של ברכות י"ב) ומוכח דלא כמהרש"ל שגם מחוץ לקריאת שמע אין לקבוע אמירת עשרת הדברות, ובאשר לטענת הדבר שמואל שהכוונה מפורסמת לכל, הנה יש לומר שאכן לנו הכוונה מפורסמת אבל עדיין ניתן פתח למינים להטעות את עמי הארצות, ובאשר לטענת החיד"א שאנו קוראים את כל התורה, הנה גם בקריאת שמע אנו קוראים עוד פרשיות ובכל זאת אסרו לומר את עשרת הדברות כ"ש בנד"ד שעומד רק לכבודם של עשרת הדברות, ועיין בשו"ת אג"מ או"ח חלק ד' סימן כ"ב שכתב כנ"ל.

יא - שו"ת יחוה דעת חלק א' סימן כ"ט ושו"ת יחוה דעת חלק ו' סימן ח'.

יב - שיעורי מרן הרב אלישיב זצ"ל למסכת ברכות דף י"ב.

יג - ומספרים כי הרב בן ציון קוק שליט"א הגיע למעונו של הרב עובדיה יוסף זצ"ל בעת שהרב אלישיב זצ"ל היה מאושפז בבית החולים ושח לו אודות פסק הלכה זה של הרב אלישיב, ושאלו הרב עובדיה אם אמר לו (לרב אלישיב) כי גם הוא (הרב עובדיה) פוסק כך, והשיב לו כי לא עשה זאת אבל בעז"ה כשיבריא וישוב לאיתנו יאמר לו זאת, אך כאמור לזה כבר לא זכה..

יד - הליכות שלמה תפילה פרק י"ב דבר הלכה אות ל'.

טו - שו"ת ציץ אליעזר חלק י"ז סימן כ"ו. ובתו"ד מפקפק בתוקף תשובת הרמב"ם הנ"ל וכן מפקפק במאמר הנ"ל של הרב צבי הירש גראדזענסקי.

טז - שו"ת אג"ת שם, ועיי"ש עוד בדבריו בכל עיקר סוגיא זו.

יז - כן כתב בשו"ת אג"מ שם, ובשו"ת תשובות והנהגות (כרך א' סימן קמ"ד) לרב משה שטרנבוך שליט"א כתב שמספיק לעמוד כמה פסוקים לפני עשרת הדברות אמנם לענ"ד יש לפקפק בכך הן מחמת הסברא והן מחמת ההוכחה, מחמת הסברא - שהרי לא מסתבר שבכך שאנו נעמדים כמה פסוקים קודם עשרת הדברות אנו סותמים בזה את הפתח למינים להטעות, שהרי ברור לכל שאנו נעמדים לכבודם של עשרת הדברות וממילא הפתח קיים. מחמת ההוכחה - הרי יש שהציעו להעלות את הרב לעליית ששי (בפרשת יתרו) וכך כולם יעמדו לכבוד הרב ולא יהיה ניכר שעומדים לכבודם של עשרת הדברות (עיין בדברי השואלים בשו"ת הרמב"ם שם) והנה אם עומדים לכבודו של הרב פשוט שעומדים מתחילת העלייה, וההיתר הוא משום שעומדים לכבודו של הרב, אך אילולי זאת, אין בכך היתר, אע"פ שעומדים מתחילת העלייה, ומוכח שנקטו שבכך שנעמדים כמה פסוקים קודם לכן אינו פוטר בעיה זו (ובשו"ת יחוה דעת חלק ו' סימן ח' כתב למי שמגיע לבית כנסת שבו נוהגים לעמוד שיעמוד מתחילת הפרשה ולכל הפחות מתחילה העלייה עיי"ש)

יח - עיין במג"א סימן תכ"ח ס"ק ח' שיש להעלות את הרב לעליית עשרת הדברות ושירת הים, אמנם כתב שם שיש להעלותו גם לתוכחות...

יט - עצה זו נלמדת מדברי השואלים בשו"ת הרמב"ם שם. וכן הוא בכף החיים סימן רפ"ב אות א') ועצה זו מועילה למקומות ששם נוהגים לעמוד בכל העת שהרב נמצא ליד ספר התורה גם כשעולה לתורה בשאר שבתות השנה, דאל"ה עדיין יש פתח למינים וזה פשוט.

כ - כאמור לעיל דעת הרב אלישיב והרב יוסף זצ"ל לשבת, ודעת החיד"א והגרש"ז אוירבעך זצ"ל לעמוד, הרי שיש הן מפוסקי אשכנז והן מפוסקי ספרד שנקטו לכאן ולכאן. ושו"ר שדעת הגר"מ מאזוז שליט"א לעמוד (עלון בית נאמן פרשת משפטים תשע"ז)

כא - הנה בלא"ה יש שנוהגים לעמוד באופן כללי בקריאת התורה ורבים נוהגים לשבת ועיין באו"ח סימן קמ"ו שהוא מח' שו"ע ורמ"א, אבל בנוגע לזאת, אם חלק עומדים וחלק יושבים אין זה צורם כ"כ לעין, ומה גם שגם אלו שעומדים מודים שמעיקר הדין ניתן לשבת, והם מחמירים על עצמם (כמבואר במ"ב שם) אולם בשעת עשרת הדברות שחלק עומדים וחלק יושבים אלו שנשארים לשבת זה נראה שהם מזלזלים בעשרת הדברות ויותר צורם לעין דבר זה.

כב - שהרי בלא"ה יש נוהגים לעמוד בכל קריאת התורה כמבואר ברמ"א או"ח סימן קמ"ו.

כג - שו"ת אג"מ שם ושו"ת יחוה דעת חלק ו' סימן ח'.

כד - א) יש תולים שאלה זו בשאלה אחרת האם יש לקרוא את עשרת הדברות בטעם העליון או בטעם התחתון, שאם קוראים אותם בטעם התחתון (פיסוק הפסוקים לפי הפיסוק הרגיל) אזי אכן אין לעמוד בעת קריאה זו, שהרי היא כקריאה רגילה כמו כל הפרשות האחרות, אבל אם קוראים בטעם העליון (פיסוק הפסוקים לפי עשרת הדברות) אזי יש לעמוד מאחר והוא כמעמד מתן תורה, וממילא בפרשת יתרו שקוראים בטעם התחתון (כך לפי מנהג אשכנז בארץ ישראל ורבים נוהגים אחרת) קריאה זו היא קריאה מדיני קריאת התורה וממילא יש לשבת, אבל בחג השבועות שקוראים בטעם העליון יש לומר שקריאה זו אינה בגדר ת"ת בלבד אלא כזכר למתן תורה ומעמד הר סיני וממילא יש לעמוד (הררי קדם סימן קי"ח וכן בקובץ אור ישראל מאנסי מאמר של הרב גדליה אובלנדר מח"ס פדיון הבן כהלכתו, אולם לפי אלו שקוראים גם בפרשת יתרו בטעם העליון לא יועיל יישוב זה שהרי לכאו' אין טעם לעשות זכר למעמד מתן תורה בפרשת יתרו וע"כ שלא הא בהא תליא, אולם בהררי קדם שם משמע שגם בפרשיות יתרו

ואתחנן אנו עושים זכר למעמד מתן תורה [למי שקורא בטעם העליון]) ב) מנהג חב״ד בחג השבועות לעשות קריאות נוספות של עשרת הדברות וזאת לאור דברי האדמו״ר שכולם יבואו לשמוע קריאת עשרת הדברות גברים נשים וטף, ויש לדון אודות מנהג זה מכל מה שהתבאר לעיל, ולאור דברי הב״י והרמ״א שאין לקרוא עשרת הדברות בצבור ואכמ״ל ג) עוד דנו הפוסקים האם מה שנוהגים לעשות כמין צורת שני לוחות הברית מעל ארון הקודש או על גבי הפרוכת וכדומה, הוא מנהג טוב או שיש לפקפק בו לאור הנ״ל, עיין מ״מ לזה בספר פסקי תשובות סימן א׳ ד) יש החוששים לעמוד בעת קריאת ׳שירת הים׳ לאור דברי הרמב״ם הנ״ל או שנעמדים קודם לכן, ולכא׳ הוא חשש בטעות, שכל דברי הרמב״ם נסובים אודות עשרת הדברות שבהם יש לחוש לתרעומת המינים אבל בעמידה בעת שירת הים (שיש שכתבו לעמוד משום שהיא כהלל) כל נידון זה לא שייך ואין בכך פתח למינים, והן אמת שהרמב״ם כתב שאין לייחד שום חלק בתורה, אבל כתב כל זאת רק ביחס לעשרת הדברות, והבו דלא להוסיף, וכן מוכח משו״ת אג״מ שם שבשירת הים אין מניעה כלל לעמוד ואדרבה העמידה בעת שירת הים מצילה על העמידה בעת קריאת עשרת הדברות, וכן העירו בלוח ההלכות והמנהגים בשבת קודש פרשת בשלח תשע״ז עי״ש)

על שיחת חולין בבית הכנסת

/ הרב חנניה צ׳ולק שליט״א*

בשנת תק״ה נחנך בעיר פראג בית כנסת מפואר. בית כנסת זה היה ישן נושן, אלא שהקהילה החליטה להחליף את קורות העץ הישנות בטיח לבן חדשני, ריחני ומאיר עיניים. בסיום עבודת השיפוץ, כשנתכנסו הכל בבית הכנסת, עלה רבי יונתן אייבשיץ על התיבה ונשא דרשה בשבח ובקדושת בית הכנסת, ובסוף סיים את דרשתו במילים נוקבות: ידידי ורעי פרנסי הקהל הקדוש. טרחתם רבות ושיפצתם את היכל ה׳ בטוב טעם ודעת, כיצד תגיבו אם תראו אדם נכנס לבית הכנסת נוטל מלא חופניו בוץ סמיך ועכור, ומטיח אותו בתקרת בית הכנסת, מטנף אותה ומשחיר את פניה? הלא בוודאי תתמלאו חרון וזעם, תגרשוהו מבית הכנסת ותצעקו חמס. דעו נא נאמנה, כי דיבורים בטלים שמדברים הבריות בבית הכנסת. - משחירים פי כמה וכמה את כתלי בית הכנסת, מעכירים את האוויר הקדוש ברוח חולין וטומאה, ומקלקלין ופוגמים את חוסנו של הבית הקדוש. עליכם לדעת, סיים רבי יונתן, כי בראותכם אדם ששח שיחת חולין בבית הכנסת - יש לכם להביט בו כאילו השליך רפש ובוץ בכתלים המחודשים. והנני מגלה לכם, כי בתי הכנסת המפוארים שעמדו בפראג, ואשר חרבו ברבות השנים - לא חרבו אלא בעוון דיבורים בטלים.

❊

בעיר אנטוורפן שבבלגיה ישנו בית מדרש בשם ״אייזעמאן״. בית המדרש הוקם ע״י הרב אייזעמאן, (קרובו של הרב שמשון רפאל הירש זצ״ל.). בבית כנסת זה הייתה הקפדה יתירה על שיחת חולין, בעת התפילה ובכלל, ודממת כבוד שררה שם באופן קבע. בית כנסת זה ממוקם בין שני בתי כנסת גדולים ומפוארים, ״מחזיקי הדת״ ו״שומרי הדת״. ובזמן השואה הנוראה, נפגעו שני בתי הכנסת קשות ע״י הגרמנים הארורים. הם אמנם לא חרבו עד היסוד, אך נזק רב נגרם להם. לעומתם, באורח פלא כמעט, עמד בית המדרש ״אייזעמאן״ ללא כל פגע! הוא אמנם לא היה ממוקם בחזית הרחוב, אלא מאחור. אבל ללא כל ספק, ידעו הנאצים על קיומו. בקרב יהודי אנטוורפן רווחת עד היום המסורת, כי בית המדרש ״אייזעמאן״ ניצל משום שלא דיברו בו בעת התפילה...

❊

אביו של השל״ה כתב על עבירה זו דברים מבהילים. (הובא בהגהות ״יש נוחלין״ קכד, ז, על המילים: ״גדול עוונו מנשוא וגוערין בו״): ״האלוקים, בכל העבירות לא ראיתי כהנה! וכיוון שעבירה זו נעשית לפחות בשניים, א״כ המשוחח הוא כירבעם בן נבט שחטא והחטיא, ועוון זה מעכב הגאולה!. בכל העבירות לא ראיתי כהנה!״ זועק אביו של השל״ה ומדמה את השח שיחת חולין - לאותו מלך שהעמיד עגלי זהב לעבודה זרה! ועוון זה, מעכב את הגאולה.

❊

כל כך גדולה חומרת המדברים שיחת חולין בשעת התפילה, עד שהט״ז פסק הלכה למעשה (או״ח ס׳ נה סק״ד) כי אנשים אלו אינם מצטרפים למניין, פשוטו כמשמעו! ״שוטים אלו שעושים איסור בשיחה בטלה, גדול עוונם מאוד. ובאמת אני אומר, חלילה להצטרף עם אנשים פושעים כאלה כשאין מנין זולתם״ - מוטב להתפלל ביחידות מלהצטרף למניין עם פושעים ושוטים המפסיקים בשיחה בטלה בתפילה.

המגיד מקאזניץ גילה כי עוון זה של שיחת חולין בבית הכנסת ובעת התפילה הינו כה חמור, עד שיש בו לעכב גם תפילת שאר המתפללים מלהתקבל! (עבודת ישראל שם): ״ואף שאר העם המתפללים בכוונה את תפילתם, גם יוכל להיות שלא תקובל, תפילתם בעוון האחרים״.

❊

על היבט אחר בגריעותו של השח בחזרת הש״ץ, עמד בעל התניא (בשו״ע הרב״ ס׳ קכד י): ״לא ישיח שיחת חולין בשעה שהש״ץ חוזר את התפילה, אפילו אם יש תשעה זולתו, שכל המשיח בבית הכנסת בשעה שהציבור עסוקין בשבחו של מקום - מראה בעצמו שאין לו חלק באלוקי ישראל״.

❊

בגזירות הנוראות אשר התרגשו על יהודי אירופה בשנים ת״ח ות״ט, כאשר הקוזק בוגדן חמלניצקי שר״י וגדודי חייליו הפראיים החריבו קהילות שלימות מקרב יהודי אירופה, וטבחו כשליש מהעם היהודי, ביקש הגאון רבי יום טוב ליפמן הלר זצוק״ל, בעל ה״תוספות יום טוב״, שיגלו לו מן השמים על מה ולמה מתרגשות צרות נוראות כל כך על העם היהודי. ואכן, משמים נעתרו לבקשתו וגילו לו כי הסיבה לגזירות אלו אינה אלא אי הקפדה על הימנעות משיחת חולין בבית הכנסת... (ורמז לדבר: ״שיחת חולין״ בגימטריא ״ת״ח ות״ט״ עם הכולל). ומכיוון שכך, עמד ה״תוספות יום טוב״ ותיקן ״מי שבירך״ מיוחד למי ששומר את פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה. ״מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, משה ואהרן, דוד ושלמה, הוא יברך את כל מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בעת התפילה. הקב״ה ישמרהו מכל צרה וצוקה, ומכל נגע ומחלה, ויחולו עליו כל הברכות הכתובות בספר תורת משה רבנו, ובכל ספרי הנביאים והכתובים, ויזכה לראות בנים חיים וקיימים, ויגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים, ויעבוד את ה׳ אלוקינו תמיד, באמת ובתמים, ונאמר אמן״.

❊

ביאר האדמו״ר מגור (ה״אמרי אמת״): מדוע יהודי עדות המזרח

בכללם זכו להינצל מזרוע הרשע של הצורר הנאצי? שאלה זו העסיקה כמה מגדולי ישראל באותם ימים, וה"אמרי אמת" מגור תלה זאת בדבר אחד ויחיד, הלא הוא קדושת בית הכנסת! "היהודים הספרדים, בני עדות המזרח, נזהרו עד מאוד בקדושת בתי הכנסת, והקפידו בהקפדה יתירה שלא לדבר שיחת חולין קלה בבית הכנסת, וקל וחומר שלא דיברו בשעת התפילה", ביאר האדמו"ר מגור "וזהו סוד הצלתם!".

❊

ומעשה בחסיד אחד שראה בחלומו חסיד אחר שנפטר מהעולם, ופניו מוריקות. שאלו: "למה פניך מוריקות?" והשיבו הנפטר: "מפני שהייתי מדבר בשעה שהציבור אומרים 'ויכולו', וב'מגן אבות' ובקדיש. מעשה נורא זה שהביא ה"משנה ברורה" (סימן רסח. ס"ק כו), הובא כבר בטור בשם "ספר חסידים". ואכן, עלינו לדעת, כי גם בשעת אמירת "ויכולו" וברכת "מעין שבע" אסור לשוח כלל, וכפי שפסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סימן רסח, יב): "אין לדבר בשעה שאומרים 'ויכולו', ולא בשעה שאומר שליח ציבור ברכה 'מעין שבע'".

❊

פעם נקלע ה"חפץ חיים" לבית כנסת בעיירה מרוחקת, בה לא הכירו איש, והצטרף לתפילת מנחה. היטב חרה לו מנהגם הרע של בני המקום, לשוחח בעת התפילה על דא ועל הא, כאילו נתונים הם ברחובה של עיר. כמובן שאיש מבני המקום לא זיהה באורח את גדול הדור, וכך יכול היה ה"חפץ חיים" לעמוד על טיבם של באי בית הכנסת מבלי שהללו הצניעו מפניו את מנהגם הפסול... אך ה"חפץ חיים" לא המתין הרבה. עם סיומה של התפילה עלה על בימת בית הכנסת, הקיש על השולחן שלפניו ואמר כך: "מורי ורבותי, כאשר אגיע לעולם האמת, בודאי יטענו כנגדי דייני בית הדין: 'ישראל מאיר, כיצד הנחת והסכמת, שבמעמדך ישוחחו אנשים בבית הכנסת?! מדוע לא מחית בהם?!'" המתפללים היטו אוזן לדבריו של האורח, וה"חפץ חיים" המשיך בקול מתגבר: "הנני להודיעכם, יהודים יקרים, כי הריני מוחה בכם כדת וכדין על חילול מקום הקודש! הריני מתריע בפניכם על העוון החמור שסיגלתם לעצמכם! ובזה הריני נקי כלפי שמיא, וכאשר אעמוד בפני בית דין של מעלה, אומר להם כי הוכחתי אתכם על מעשיכם, וכי ידי נקיות"...

*יו"ר "עזר מציון"

סימור לשבת

איש על מחנהו

מסופר על כפרי אחד מסביבות פרמישלאן, שהיה חוכר את המחלבה מאדון הכפר ומזה התפרנס. באחד הימים התעקש האדון ולא רצה להחכיר עוד את המחלבה ליהודי. נסע האיש לפרמישלאן, ניגש לרבי מאיר וסח את דאגתו, בכה והתחנן לפניו שיתפלל בעדו לה', ולאחר מכן נשאר לשבות שם את השבת. מנהגו של ר' מאיר היה, שהוא בעצמו סידר את סדר השולחן, ואפילו מי שיזמר את הזמירות היה לפי פקודתו. והנה בשבת זו התחיל הצדיק בעצמו לזמר בתוך הסעודה את הזמר "כל מקדש שביעי", וכשהגיע לתיבות "שכרו הרבה מאוד על פי פעלו, איש על מחנהו ואיש על דגלו", אמר כך: "שכרו של השומר שבת הרבה מאוד", ומהו שכרו? "על פי פעלו" כמו שהוא גוזר בפיו כך פועלים בשמים, וכמאמר חכמינו "צדיק גוזר והקב"ה מקיים". לאחר מכן פנה ר' מאיר לאנשים העומדים סביבו ואמר: מה אתם אומרים, מאיר'ל משמר שבת קודש כהלכתו? הן הן השיבו כולם. ואם כן, אמר שוב הצדיק, מכיון שמאיר'ל מקיים שבת קודש כהלכתו, הרי הוא גוזר ואומר: "איש על מחנהו ואיש על דגלו", ששום איש לא יזוז ממקומו. ר' מאיר נתכוון בזה לאותו חוכר המחלבה, אך שום איש מהמסובים לא הבין את כוונתו, ולא ידע על מי סובבים הדברים. וגם החוכר בעצמו שהיה איש פשוט, לא הבין שעליו רומזים דברי הצדיק. באותה שעה נפל פתאום ברחוב בעל המחלבה ולא היה יכול ללכת לביתו, והוכרחו לנשאו בידי עבדיו. שלחו אחרי רופאים והם אמרו שאין תרופה למכתו. בתוך כך נצנץ רעיון במוחו של האדון: אולי בא לי עונש זה על שרציתי לנשל את היהודי מפרנסתו. מיד שלח לקרוא אליו את היהודי, אבל היהודי היה אז אצל הצדיק בפרמישלאן, לפיכך הוצרך להמתין האדון עד שובו, ושלח אחריו ואמר לו שהוא מוחל לו גם את דמי השכירות ונותן לו את העסק בחינם. ובזכות זה תיכף נתרפא האדון.

המשך בעמוד הבא...

פדיון הנפש עושה רושם בשמים

מעשה בצדיק רבנו יוסף עדס זצוק"ל, שנתבקש לערוך פדיון נפש לבחור שנפגע אנושות בתאונת דרכים איבד את הכרתו ושכב כצמח בבית חולים, זמן מה משפחתו היתה בצער נורא וחיפשו לעצמם איזה תקוה וישועה בקריאת תהלים לרפואתו, ופנו לגדולי ישראל, לצדיקים, ולמקובלים שיעזרו להם בעצה ותושיה ושיתפללו לשלום בנם. באחד הימים שמעו על הצדיק רבי יוסף עדס זצ"ל אשר עורך פדיון נפש, ואף מעשה דומה בתלמיד ישיבה שנעשה צמח, ורבנו עשה לו פדיון נפש לפי כל הכוונות והסגולות, ועי"ז נתרפא אותו בחור וחזר לעצמו ללמוד בישיבה כרגיל. בלי להסס פנו לביתו של רבנו יוסף עדס זצ"ל, רבינו קיבלם בסבר פנים יפות, והם סיפרו לו את כל הקורות עם בנם. הרב הקשיב לדבריהם ועודדם, ואף הבטיח להם שבעזרת ה' לאחר הפדיון נפש יתבשרו בבשורות טובות.

ההורים היו שמחים ומעודדים, הם מסרו לרב את סכום הכסף הנדרש לעריכת פדיון הנפש, הכסף היה ניתן לעזרה לתלמידי חכמים נזקקים, ויצאו מבית הרב בהודיה ובשמחה.

לאחר זמן מה פקח החולה את עיניו, ואט אט חזר לחיות חיים סדירים ומאושרים, וכן העיד מרן ראש הישיבה רבי עזרא עטיה זצוק"ל ראש ישיבת "פורת יוסף" על מעלת הפדיון נפש שעורך רבי יוסף עדס ז"ל שעושה רושם גדול מאוד בשמים יותר מאחרים. וכאשר רבי עזרא עטיה בעצמו ראה צורך לערוך פדיון נפש, היה פונה אך ורק לרבי יוסף עדס זצ"ל בלבד שיערוך לו פדיון הנפש, והיה אומר שהוא מרגיש שנושע בזכות הפדיון.

(האור ממזרח)

"ויתן משה את כסף הפדוים"

מעשה באדם שאימו חלתה במחלה הארורה, ולאחר טיפולים ממושכים החליטו צוות הרופאים לנתחה, בהתקרב יום הניתוח, שלחה האם את בנה לקבל ברכה מחכם ששון לוי זצוק"ל. הבן שם פעמיו לבית מדרש "שושנים לדוד" שם רבינו היה נוהג לערוך בכל ליל שישי "תיקון כרת" (פירוש, להיות ער וללמוד כל הלילה עד תפילת הנץ), לשמחתו, כשהגיע לבית המדרש מצא את רבנו יושב ושקוע בלימוד בספריו. בפחד וביראת כבוד ניגש אל רבנו, וסיפר לו על מצבה של אימו, שהרופאים החליטו לנתח אותה, וכי אימו שלחה אותו להתברך להצלחה בניתוח, וראיתי לבוא אל הרב אף באמצע הלימוד כמצוות אימי, שאף אם רק תשמע שהצדיק התפלל ובירך אותה יוטב לה ותהיה רגועה בשעת הניתוח.

הבן חיכה בקוצר רוח לתגובתו של רבנו, אבל הרב לא הגיב בכלל כאילו לא שמע את הדברים. לאחר עשר דקות בנקודת חצות הלילה, רואה הבן את רבנו קם ממקומו לכיוון ההיכל, פותח את ההיכל וממלמל לעצמו בשקט איזה תפילה ולאחר מכן חזר ללימודו, שוב ניגש הבן אל רבנו, ותשובת הצדיק היתה מילה אחת בלבד "חאלאס" בשפה העירקית, שפירושו בעברית "מספיק", ובכך נפרד הבן מהרב ורבנו חזר ללימודו כבתחילה. הבן שם את פעמיו לבשר לאימו את דברי הרב, וכשהגיע למחלקה בה אימו הייתה מאושפזת קידמו אותו הרופאים בבשורה קשה ואמרו לו כי מצב אימו גרוע ושיתכונן לגרוע ביותר. הבן בזוכרו את דברי רבנו לא נפל ברוחו ואמר לעצמו, צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ועוד נזכה להתבשר בשורות טובות. ואכן בע"ש פגש אותו אחד מהרופאים בחיוך ובישר לו: דע לך שאמך קיבלה את חייה במתנה ומצבה מתחיל להשתפר. וכבר ביום ראשון חזר הבן להודות לרבנו, ולשאול אותו מה הסגולה שפעל כאשר פתח את ההיכל. ענה לו רבנו בקצרה ובענוה: "מה אתה רוצה? בסה"כ החלפנו אותה באשה אחרת... חאלאס!", אז הבין הבן שרבנו פעל בשמים שהגזירה שהייתה על אימו עברה לאשה אחרת שלא מזרע ישראל ונהיתה כפרתה, ואימו תמשיך לחיות ותזכה לחיים טובים ולשלום. וכן היה, אימו התרפאה ממחלתה והאריכה ימים עוד עשרים ושתיים שנה.

[מתוך הספר "עונג לשולחן שבת"]

שביבים / שאול שיף

החסיד והשכינה

ר' אברהם הלוי ברוכים, מגדולי חסידי צפת היה ונשמתו היתה ניצוץ מנשמתו של ירמיהו הנביא והיה מקונן על גלות השכינה כל ימיו. בכל חצות-לילה היה קם משנתו ומסובב ברחובות היהודים של צפת ונותן קולו בבכי מר ונאנח ואומר, אחינו כל בית ישראל, הלא ידוע לכם שבעוונותינו הרבים השכינה היא בגלות ובית-מקדש מחמד-עיננו היה לשריפת אש. קומו-קומו אחי ורעי, זרע-קודש, ברוכי ה', ונצעק אל ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו, אולי יחוס וירחם על שארית פליטת עמו ישראל.

כך היה מנהגו של החסיד כל הלילות, עד שחלה את חוליו ונפל למשכב. יום אחד נכנס האר"י הקדוש אצלו לבקרו ואמר לו, דע לך שקרבו ימיך, אבל אם תעשה מה שאיעצך תזכה ויוסיפו לך מן השמים כ"ב שנים. וזה אשר תעשה, קום ולך לירושלים עיר קודשנו ושם תבוא אל הכותל המערבי, שריד בית תפארתנו, ותשפוך את לבך בתפילה ובתחנונים ומיד תתרפא מחולייך, ואחר-כך תזכה לראות את השכינה עין בעין.

עשה ר' אברהם ברוכים כדברי האר"י הקדוש ומיד הלך לירושלים ובא לפני הכותל המערבי. ראה שם גדי על גבי הכותל כדמות אשה לבושה שחורים ושערה פרוע. מיד נפל החסיד על פניו ארצה והיה ממרט ותולש את שערות זקנו ונותן את קולו בבכי גדול עד שנתעלף ויירדם. ויחלום חלום, ובחלומו הנה השכינה באה אליו ולוקחת את ראשו בין ברכיה ומקנחת את דמעותיה ואומרת לו: התנחם, אברהם בני, הנחם, כי יש תקווה לאחריתך ושבו בנים לגבולם. ויקץ משנתו וירא והנה חלום.

אחר הדברים האלה חזר החסיד לצפת ובא לפני האר"י הקדוש, זכרו לברכה לחיי העולם הבא. אמר לו האר"י רואה אני בך שזכית לראות את השכינה עין בעין ועל-כן יוסיפו לך מן השמים כ"ב שנים, בזכות השכינה שהיא סוד התורה, הכלולה מכ"ב אותיות.

האדמו"ר מטאלנא: "תביאו ילדים נמוכי קומה" / שאול שיף

(פרסמתי את דבריו ב"הצפה" בפברואר 2004 ומאז לא חלו שינויים משמעותיים)

הקלטת החמה ביותר בקרב חוגים חסידיים, במיוחד הנשים שבהם, היא של שיחת מוטיבציה שקיים באחרונה הרה"ג יצחק מנחם וינברג, האדמו"ר מטאלנא שליט"א, עם אמהות, נשות חסידי טאלנא.

האדמו"ר התרכז בנושאי חינוך ומתח ביקורת חריפה ביותר על סגידת מערכת החינוך החרדית לאליטות, לבעלי הכישרונות היחודיים בציבור החרדי. בפתח דבריו ציטט האדמו"ר מתוך המדרש (ילקוט שמעוני) על רבי יהושע בן קרחא מענקי דורו, בנו של רבי עקיבא, שראוהו חבריו מבעד לחלון כשהוא זוחל על ארבע וגומי בפיו ומשתעשע עם ילד קטן. והוסיף: לא אחר מאשר רבי עקיבא צם 40 יום כדי שילד יהודי ערל שסבב בשווקים, בן להורים רשעים יזכה לקלוט את החומר הבסיסי שהוא מלמדו. לאמור: תנאים, קדושי עליון, שהכל חרדו מפניהם, השתטו והתייסרו וכל זאת כדי לקנות את לבם של ילדים קטנים שיהיה פתוח ללימודים.

ובעניין זה סיפר הרבי:

"היה לי חבר שלימים נהיה לאחד מעשירי-עולם, שה' חנן אותו בשני ילדים חריגים. הוא פתח מוסד מיוחד לילדים, שלו שהיום הוא מוכר ומפורסם. הוא הגיע לישראל כדי לבחור את הצוות שיעבוד במוסד והוא ביקש ממני עצה כיצד יוכל לאתר את האנשים המתאימים ביותר. אמרתי לו תפרסם מודעה בעיתון שאתה מחפש מועמדים לעבודה עם ילדים חריגים. כשיבואו המועמדים תפגיש אותם עם כמה ילדים לא חריגים נמוכי-קומה. בין היתר תבקש מהם לשוחח עם הילדים ולפתח קשר איתם. ואתה שמע לעצתי: מי שידבר עם הילדים הנמוכים הללו כשהוא זקוף קומה תפסול מיד; אם יתכופף זהו סימן שאולי הוא מתאים ומי שיירד ויישב על הריצפה אותו תיקח. שכן, התנהגות כזאת מסמלת את ההזדהות האמיתית, את ההתחשבות את השיוויון, את הגישה האוהבת שנותנת תקווה".

האדמו"ר שלל מכל וכל את אותם מחנכים שמתייאשים מתלמידים בכיתתם, והטעים כי חום, אהבה ותקווה הם תחליפים לייאוש הזה והעברת המחדל למגרש של ההורים, שמשום-מה משלימים עמו. "הציבור שלנו סוגד לאליטות האינטלקטואליות לגזע העליון. ילדים בני 12-11 בעלי כישרונות מלידה מחוזרים על-ידי מנהלי בתי הספר כדי שיהיו "מקדמי-מכירות". מנהלי מוסדות כורעים לפניהם ברך ומה יוצא בסוף מהם? הציבור שלנו נטש את האמת הפשוטה של "חנוך לנער על-פי דרכו", כל ילד לפי יכולתו וכישוריו. במקום זה קיימת סגידה לאינטליגנציה גבוהה." האדמו"ר הדגיש כי "חז"ל תובעים מאיתנו כעם להיות ביישנים, רחמנים, גומלי-חסדים כמה אנחנו באמת מחנכים לערכים הללו?" האדמו"ר: בסוף שנה עושים הצגה, מקדמים בדרמה. השחקניות הראשיות הופכות להיות מושא לקנאה ל-40 בנות כיתה. הנשמע כדבר הזה בדורות קודמים שאל האדמו"ר. להלן אמר כי סבו, האדמו"ר מטאלנא זצוק"ל (רבי יוחנן טברסקי) התנגד נחרצות למבחנים פומביים. "ילדים בני 8 יושבים על הבמה ומתבקשים להשיב לשאלות. ומה עושים עם זה שאינו יודע? הוא יורד מהבמה מתוך בושה כשעיניים רבות מלוות אותו. האם חשבתם איך מרגיש ילד כזה? האם מישהו ניסה לחשוב מה קורה לילד כזה? ומה עם כל אלה שלא הגיעו לשלב הסופי... ולזה שהצליח? החברה עונדת עטרה לראשו ומעודדת אותו ליפול ברשת הגאווה המאוסה".

האדמו"ר סיפר למאזינות כי הזמין מחנכים בכיתות ח' ב"חדרים" "וביקשתי שירשמו לי על פיתקה את שמות המוכשרים ביותר; מי שלדעתם בעוד 15 שנים יהיה לגדול בתורה. קיבלתי פתקים משישה מחנכים מעולים. פתחתי את הפתקים כעבור חמש שנים. לא הייתה לי הסבלנות לחכות. נערים כבר בני 15. מכל הרשימה הארוכה שקיבלתי (20 שמות) רק נער אחד, רק אחד, היה מיוחד בישיבה שלמד. כל היתר: חלקם אינם כלל בישיבה, אחרים בינונים ומטה ולא עקבתי אחרי אותו אחד שכן היה מיוחד. אבל לא שמעתי על איזה ספר שכתב, או שהפך להיות ראש ישיבה מוכר וידוע. המציאות טופחת על הפנים." האדמו"ר האשים את מערכת החינוך החרדית בכך ש"אין אצלנו מספיק את החינוך לשלושת

הדברים שצריכים לאפיין את החברה היהודית: ביישנים, רחמנים וגומלי-חסדים. אם תנסו לשווק ילד כזה עם התכונות הללו לתלמוד-תורה, הוא יתבקש להשיב לפני הכול כמה מסכתות הוא יודע בעל-פה. כאשר הורים יציגו את בנם כ"בינוני" יאמר להם המנהל או המחנך: "שמעתי שנפתחה ישיבה מתאימה בשבילו". ומה באשר למוסדות החרדים לבנות?

"מי יחיה ומי לא יחיה? מה הקריטריונים? מטבע עובר לסוחר: המצויינות. האדמו"ר קרא לרבולוציה בחינוך "שתתחיל אצלנו"; לחנך לאותם הערכים שחז"ל המליצו עליהם. לעלות על נס את הילדה שאמנם לא תהיה מתמטיקאית מהשורה הראשונה אבל "תורת חסד על לשונה".

צבא אחד בארץ / הרב תומר אנגלסמן

ספר במדבר מתחיל את המסע לארץ ישראל בספירת בני ישראל. מהי הסיבה לספירה?

ר' עובדיה ספורנו, פרשן מאיטליה מלפני 500 שנה, מפרש שהספירה נועדה לארגן את ישראל בצבא מסודר. מוסיף ומספר הספורנו, שבשעה שיצאו ישראל ממצריים רצה הקב"ה לתת להם את הארץ אפילו בלי מלחמה ואף מביא מדרש שחלק מהגויים יצאו בעצמם מהארץ.

וצריך להבין על פי פירושו: אם רצה ה' לתת את הארץ ללא מלחמה מדוע לארגן את עם ישראל בצבא?

בעל ה'שם משמואל' מסביר בספרו שכדי שכל ישראל היוצאים ממצריים יזכו להיכנס לארץ מבלי שארץ ישראל תקיא אף לא אחד, היה צורך בצבא גם אם לא נצרך היה להפעיל אותו. זאת משום שתפקיד הצבא לאחד את כל הכוחות בעם ולחבר בין כל יחיד ויחיד להיות חלק מכלל מגובש ומאוחד.

אם היו נכנסים לארץ כיחידים יכול להיות שלא כולם היו זוכים להיקלט בארץ כי הארץ הקדושה מקיאה עוברי עבירה, אבל כניסה לארץ בתור עם מאוחד ומגובש תיתן לכולם את האפשרות להיכנס ולהיקלט בארץ.

ויצאה מכשלה תחת ידו

סיפר רבי יוחנן טברסקי, האדמו"ר מטולנא זצוק"ל מהאדמו"רים הפלאיים של הדור: בשנים הראשונות להנהגתו של הרבי הבית ישראל מגור זיע"א, הובא לפניו בחור מופלג בתורה באופן גאוני ומבהיל. זה שהביאו אמר בפניו את כל שבחיו, ואמר לו הרבי זיע"א לאותו בחור, שהרבי מקוצק זיע"א היה נוהג לשאול את הלומדים: אמנם אתה למדת תורה, אולם מה התורה לימדה אותך? הוסיף הרבי ושאל את אותו הבחור אם הוא לומד מוסר בכל יום? נענה הבחור ואמר: 'אין לי זמן'. נעמד ה'בית ישראל' ממקומו ואמר בחריפות כדרכו: אם אין זמן למוסר אין זמן גם לקב"ה... ואמנם לאחר שנים יצא תחת ידו מכשלה נוראה וכל גדולי ישראל יצאו נגדו, והוכיח סופו על תחילתו.

[מתוך בוצינא דאורייתא]

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net